

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXIII. De vitijs oppositis commutatiuę iustitię. Et primo de
homicidio per quod nocumentum proximo in persona.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ARTIC. I. ETI

QVAEST. LXIII.

aut minus dat, quād
fit illi cōmūratū.
Sic ergo est differē-
tia quinque in re iudi-
cata, i.e. est cōmūta-
tio, uel distributio,
sed in forma iudicii
oēs materiæ conve-
niū, pro quanto in-
dex nulli prater suā
portionē, quāfi di-
tribuit bona, & ma-
la. Et ppterēa uī iū
accep̄tioñis plōna-
rū, qđ distributio
oppōnit iustitiae,
in omni potest habe-
re locū iudicio. Hic
autem esse menteat
authoris, etiā ex cor-
pore articuli patet.

q.58. art.10.
ad 3. & q.61.
ar.2. ad ter-
rium.

cum habere potest personarum F
acceptio.

AD SECUNDVM dicendum,
quod cum punitur aliquis gra-
tius propter iniuriam in ma-
iorē personam commissam, nō
est personarum acceptio, quia ip-
sa diversitas personarum facit, quan-
tum ad hoc diuersitatem rei, ut
supra* dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod
homo in iudicio debet pauperi
subuenire quantum fieri potest,
tamen sine laſione iustitiae: alio-
quin non haberet locum illud,
quod dicitur Exod.23. Pauperis
quoque non misereberis in iu-
dicio.

QV AE S T I O L X I I I .

De Vitijs oppositis commutatiua iustitiae in octo
articulos diuisa.

P OSTE A considerandum est de uitiiis op-
positis commutatiua iustitiae. Et primo
considerandum est de peccatis, quae co-
mittuntur circa inuoluntarias commu-
tationes. Secundo, de peccatis, quae com-
mittuntur circa commutationes uoluntarias. Co-
mittuntur autem peccata circa inuoluntarias com-
mutationes per hoc, quod illi quoq̄ documentum
proximo infertur contra eius uoluntatem: quod
quidem potest fieri duplíciter, scilicet factō, & uer-
bo. Factō quidem, cum proximus lēdit uel in
persona propria, uel in persona coniuncta, vel in pro-
priis rebus. De his ergo per ordinem consideran-
dum est. Et primo, de homicidio, per quod maxi-
me nocetur proximo.

Et circa hoc quāruntur octo.

¶ Primō, Vtrum occidere animalia bruta, uel etiā
plantas sit peccatum.
¶ Secundō, Vtrum occidere peccatorem sit licitū.
¶ Tertiō, Vtrum hoc liceat priuata personæ, uel so-
lum publicæ.
¶ Quartō, Vtrum hoc liceat clericō.
¶ Quinto, Vtrum liceat alicui occidere seipsum.
¶ Sexto, Vtrum liceat occidere hominem iustum.
¶ Septimō, Vtrum liceat alicui occidere hominē,
seipsum defendendo.
¶ Octauō, Vtrum homicidium casuale sit peccati
mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum occidere quemque uiuentia sit illicitum.

dist.39.q.5.
27.2. cor. Et
3.contra ca-
113.s.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur, qđ occidere
quacunque uiuentia sit illicitum. Dicit enim
A post ad Roma. 1.2. Qui ordinatione Dei resistunt
ip̄i sibi damnationem acquirunt: sed per ordina-
tionem diuinæ prouidentiæ omnia uiuentia con-
seruantur s̄m illud P̄fal.146. Qui producit in mon-
tibus fēnū, & dat iumentis eſcā ipsorum: ergo mor-
tificare quacunque uiuentia videtur esse illicitum.
¶ Præt. Homicidium est peccatum ex eo, qđ homo
priuat uita: sed uita cōmuniſ est omnibus anima-
libus, & plantis: ergo eadem ratione videtur esse pec-
catum occidere bruta animalia, & plantas.

¶ 3 Præte. In lege diuina non determina-
lis poena, nisi pro peccato: sed occiden-
tium alterius statuitur pena determina-
tiva, ut pater Exod.22. ergo occidere
malum est peccatum.

SED CONTRA est, quod* Augustinus
uit. Dei. Cum audimus, Nō occides, non
hoc dictū esse de fructis, quia nullus pen-
alitatis de irrationalibus animalibus, qua-
ratione sociantur. Refat ergo ut in me-
nomine, quod dictum est, Non occides.

R E S P O N S U M. Dicendū, quod nullus pen-
alitatis utitur realiqa ad hoc, ad quod el-
autē ordine imperfectora fuit proprie-
tate: sicut etiam in generationis via, natu-
ræ fuit ad perfecta procedit. Et indec, qđ
generatione hominis prius est viuum, do-
mal, ultimo autem homo: ita etiam ea que
viuit, ut planta, sunt communiter proprie-
lia, omnia autem animalia sunt proprietas
ideo si homo utatur plāti ad utilitatem
& animalibus ad utilitatem homini, non
tum, vt patet per Phil.1.1. Polit. Im-
tem vius maxime necessarius est: uideris
lia plantis utantur in cibum, & homini-
bus, quod sine mortificatione contine-
tis. Et ideo licitum est, & plantas mo-
rū animalium, & animalia in viuim
ip̄a ordinatione diuina. Dicitur enim, Ce
ce dedi tiobis omnem herbam, & uniuersi-
tate uobis in eſcam, & cunctis animalibus
Et Genes.9. dicitur. Omne quod mouet
erit uobis in cibum.

AD PRIMVM ergo dicendum est, quod
natione diuina conferatur uita animalium
plantarum non propter seipsum, sed pen-
nam. Vnde vt*. August. dicit in de
stisima ordinatione creatoris, uita &
noſtris uisibus subeditur.

AD SECUNDVM dicendum, quod
bruta, & plantæ non habent uitam ratione
quam à ſcipis agantur, ſed ſempre agantur
aliо, naturali quodam impulſu: ſed hoc
quod fuit naturaliter ſerua, & aliorum
commodata.

AD TERTIVM dicendum, quod dicit
dit bouem alterius, peccat quidem
dit bouem, ſed quia damnificat hominem.
Vnde non continetur sub peccato hominem
sub peccato furti, uel rapina.

ARTICVLVS II.

Vtrum sit licitum occidere peccatores.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur, qđ non fit licitum occidere homines peccatores. Do-
minus. n. Mat.13. in parabolâ phi-
buſt extirpare zizaniam, qui sunt
filii nequam, ut ibidē dicitur, ſed
omne quod est phibitū à Deo,
est peccatum: ergo occidere peccato-
rem est peccatum.

¶ Præt. Iustitia humana confor-
matur iustitiae diuine: ſed fecit
diuina iustitia peccatores ad pe-
nitentiam referuantur, ſm illud
Ezec.18. Nolo morte peccatoris,
ſed magis ut cōueriat, & mihi.

prohibuit hominem occidi, dicens, Non occides, ergo nulla lex possim confundens hominem occidendum, iusta est, si in illis casibus statutum, quod Deus non exceptit. Et ex hoc deducit duo Scotus. Primum est, quod non videt, quod lex iusta possit esse, quod

fuerit est pura iusta, non iustitia &c. occidatur: Quoniam bullam ergo hoc exceptio-

ne de celo delen-

dem, inquit, non

andimus Secundum

est, quod posita occi-

sione pro adulterio,

qui a legge veteri ita-

tacere ab ipso Deo,

ad eadem reuocata

et iusta loan. 8. Ne-

mote condemnatur,

acc ego te condem-

nare &c. In oppositum autem

et contineo fures

occidendi, & lex adul-

teriam occidens.

SED COTRA est, quod od dicit Exod. 22. Maleficos non patieris ui-

uere, & in Psal. 100. In manutino,

interficiens oes peccatores terra.

RESP. Dicendum, quod sicut^{*} di-

ctū est, licet est occidere anima-

lia bruta, inquantū ordinant naturaliter ad hominū usum, sicut

imperfectum ordinatur ad perfec-

tū. Qis aut pars ordinatur ad to-

tū, et imperfectum ad perfectum:

& iō oī pars naturaliter est pp to-

rum. Et p hoc uidemus, quod si falu-

rit totius corporis humani, expediat

præcilio aliquius mēbris, puta, cū

est putridū, vel corruptiū aliorū

membrorū, laudabiliter, & salubriter abscindit. Quilibet autem

persona singularis cōparatur ad

totā cōmunitate, sicut pars ad ro-

tū, & ideo si aliquis homo sit pe-

riculosus cōmunitati, & corrupti-

us ipsius propter aliquod pecca-

tū, laudabiliter, & salubriter occi-

ditur, ut bonum cōmune conser-

uetur. Modicum enim fermentū

totam maslam corruptit, ut dici-

tur i.ad Corinth. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod

Dñs abstinentū mandauit ab era-

catione zizaniorum, ut tritico

parceretur. I.bonus, quod quidem

fit, qn̄ non possunt occidi mali,

quoniam simul occidatur & boni, vel

qui latet inter bonos, vel qui ha-

bet multos sequaces, ita q fine bo-

norū periculo interfici nō pos-

sunt, ut Aug. * dicit cōtra Parme-

nianū. Vnde Dñs docet magis ef-

se finēndū malos uiuere, & ultio-

nem referuādam usque ad extre-

mū iudicium, q̄ quod boni simul

et malos eradicar-

r. Matth. 13. Cūm e-

ram rōmorū finū ex fine & fa-

lūdorū fit ratio, quae mali nō sint

eradicandi de terra

menti cōsequens et, vi quando talus

bonorum exigat ma-

los occidēti, & quād

ad fundētūm sōciū dicit, quod

excepta veteris le-

gis inquam simili-

mentia, cōficiat

opponit Christi :

inquam sunt moralia, eterna sunt. De moralib⁹ autem præce-

ptore, quod modo, quare, & quando ligant, rationis est naturalis diffe-

rence, & diffinire. Vnde non oportet magis recurrere ad exceptio-

nē. Dei circa occasiōnēm hominis, quam circa ablationē, quam

circa cetera nocēta hominū omniā, siquidē Iesu Christ⁹

moralis rationē reliquit. Non enim occidere hominem ideo est pec-

cam, quia proibitum: sed econtra idco prohibitum, quia mali-

propter ea no poterū expectare bullam ab auctore natura, sed

frustra secundūm lumen signatum ab eo super nos, quando occi-

dere hominem peccatorem est malum, & quando non. Qn̄. n. est

prohibitum à Deo per illud præceptum, Non oc-

cidere. ergo hoc exceptio-

ne de celo delen-

dem, inquit, non

andimus Secundum

est, quod posita occi-

sione pro adulterio,

qui a legge veteri ita-

tacere ab ipso Deo,

ad eadem reuocata

et iusta loan. 8. Ne-

mote condemnatur,

acc ego te condem-

nare &c. In oppositum autem

et contineo fures

occidendi, & lex adul-

teriam occidens.

SED COTRA est, quod od dicit Exod. 22. Maleficos non patieris ui-

uere, & in Psal. 100. In manutino,

interficiens oes peccatores terra.

RESP. Dicendum, quod sicut^{*} di-

ctū est, licet est occidere anima-

lia bruta, inquantū ordinant naturaliter ad hominū usum, sicut

imperfectum ordinatur ad perfec-

tū. Qis aut pars ordinatur ad to-

tū, et imperfectum ad perfectum:

& iō oī pars naturaliter est pp to-

rum. Et p hoc uidemus, quod si falu-

rit totius corporis humani, expediat

præcilio aliquius mēbris, puta, cū

est putridū, vel corruptiū aliorū

membrorū, laudabiliter, & salubriter abscindit. Quilibet autem

persona singularis cōparatur ad

totā cōmunitate, sicut pars ad ro-

tū, & ideo si aliquis homo sit pe-

riculosus cōmunitati, & corrupti-

us ipsius propter aliquod pecca-

tū, laudabiliter, & salubriter occi-

ditur, ut bonum cōmune conser-

uetur. Modicum enim fermentū

totam maslam corruptit, ut dici-

tur i.ad Corinth. 5.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut^{*} di-

ctū est, homo peccando ab ordine ratio-

nis recedit, & iō decidit à digni-

tate humana, prout, si homo est

naturaliter liber, & propter seipsū

existens, & incidit quodammodo

in seruitutem bestiarū, vt s. de ip-

so ordinetur fīm qd est utile alijs,

fī illud Psal. 48. Homo cū in ho-

nore esset, non intellexit: compa-

ratus cū iumentis insipitibus, &

similis factus est illis. & Prouer. 11.

dī. Qui stultus est, seruit sapiēti.

Et ideo quāmū hominē in sua

dignitate manent occidere sit

fīm se malum, tamē hominē pec-

atorem occidere, potest esse bo-

num, sicut occidere bestiā. Peior

enim est malus homo, quām be-

stiā, & plus nocet, vt Philos. dicit

i. Politicorū, & in 7. Ethicorū,

D. ARTICVLVS III.

Vtrum occidere hominem peccatorem
licet priuata persone.

¶ 1 Super Questionis

sexagesimiquarte Ar-

ticulū tertium.

IN articulū 3. eiusdem occur-

rit. Nam author in 20.

sent. diff. 44. ar. penul.

ad vlt. dicit, q̄ qn̄ nō

est recursus ad supo-

riorem, laudabiliter

tyrannus, qui per vio-

lētiam se fecit domi-

nū, occidit à pri-

uata persona, quām

uis non omnem pecc-

atorem possit priuata occidere persona, tale tū peccatorem lice-

bit occidere. Et confirmatur, quia Iudicū 3. Aioth persona priuata occidit Eglo regē Moab pro liberando populo ab eius feru-

ture. Quomodo statū cum doctrina presentis articuli?

¶ Ad hoc dī distinguedo de tyrano, quod est duplex. Quidā ē ty-

ranus, mō tm̄ regē, vt plures cōtingit, q̄ veri dī tyrānicē re-

git, ad tua vilitate oīa cōverētēs, discordias inter subditos fe-

minates, aut nutritēs, vt ipsi lucréter, vel exaltēter &c. & de talī

tyrano nō est qd, qn̄ cōfāt, q̄ nō licet cuilibet de populo illum

occidere. Propter hīm. n. tyrannos reprobatū fuit in cociliō Con-

flati. festiōnis, propōficio dicens, q̄ quilibet tyrannus licite pos-

Secunda Secunda S.Thoma.

153

ergo uidetur omnino esse ini-

stū, quod peccatores occidantur.

¶ 2 Pr̄t. Illud quod est fīm se ma-

lum, nullo bono fine fieri licet, vt

paret per Aug. in lib. contra men-

dacium, & Philos. in 2. Ethic. sed

occidere hominem, fīm se malū

est, quia ad oēs hoīs tenemur

charitatem habere: amicos autem

volumus uiuere, & elīe, vt dicitur

in 9. * Ethic. ergo nullo modo li-

cētū hominē peccatorē occidere.

SED COTRA est, quod od dicit

Exod. 22. Maleficos non patieris ui-

uere, & in Psal. 100. In manutino,

interficiens oes peccatores terra.

RESP. Dicendum, quod sicut^{*} di-

ctū est, licet est occidere anima-

lia bruta, inquantū ordinant naturaliter ad hominū usum, sicut

imperfectum ordinatur ad perfec-

tū. Qis aut pars ordinatur ad to-

tū, et imperfectum ad perfectum:

& iō oī pars naturaliter est pp to-

rum. Et p hoc uidemus, quod si falu-

rit totius corporis humani, expediat

præcilio aliquius mēbris, puta, cū

est putridū, vel corruptiū aliorū

membrorū, laudabiliter, & salubriter abscindit. Quilibet autem

persona singularis cōparatur ad

totā cōmunitate, sicut pars ad ro-

tū, & ideo si aliquis homo sit pe-

riculosus cōmunitati, & corrupti-

us ipsius propter aliquod pecca-

tū, laudabiliter, & salubriter occi-

ditur, ut bonum cōmune conser-

uetur. Modicum enim fermentū

totam maslam corruptit, ut dici-

tur i.ad Corinth. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut^{*} di-

ctū est, homo peccando ab ordine ratio-

nis recedit, & iō decidit à digni-

tate humana, prout, si homo est

naturaliter liber, & propter seipsū

existens, & incidit quodammodo

in seruitutem bestiarū, vt s. de ip-

so ordinetur fīm qd est utile alijs,

fī illud Psal. 48. Homo cū in ho-

nore esset, non intellexit: compa-

ratus cū iumentis insipitibus, &

similis factus est illis. & Prouer. 11.

dī. Qui stultus est, seruit sapiēti.

Et ideo quāmū hominē in sua

dignitate manent occidere sit

fīm se malum, tamē hominē pec-

atorem occidere, potest esse bo-

num, sicut occidere bestiā. Peior

enim est malus homo, quām be-

stiā, & plus nocet, vt Philos. dicit

i. Politicorū, & in 7. Ethicorū,

D. ARTICVLVS III.

Vtrum occidere hominem peccatorem
licet priuata persone.

¶ 1 Super Questionis

sexagesimiquarte Ar-

ticulū tertium.

Ananiam & Sapphiram interfecit, sed magis diuinam sententiam deorum morte promulgavit. Sacerdotes autem, vel Leuitae veteris testamenti, erant ministri ueteris legis, secundum quam poenae corporales infligebatur: & ideo etiam eis occidere propria manu concurgebat.

Ad SECUNDVM dicendum, q̄ ministerium clericorum est in melioribus ordinatū, quām sint corporales occisiones feliciter in his, quae pertinent ad sp̄iritualem salutem: & ideo non congruit eis, quod minoribus se ingrant.

Ad TERTIUM dicendum, quod praelati ecclesiasticū accipiunt officia principum terræ, non ut ipsi iudicium sanguinis exerceant per scipsum, sed quod eorum autoritate per alios exerceatur.

*Rerum Questionis se-
cunda pars quarta Ar-
tis quatuor.*

ARTICVLVS V.

Vtrum licet alicui occidere
scipsum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ alicui licet scipsum occidere. Homicidium enim est peccatum, in quantum iustitia contrariatur: sed nullus potest sibi ipsi iniuriam facere, vt probatur in s. * Ethicor. ergo nullus peccat occidendo scipsum.

¶ Præt. Occidere malefactores licet habeti publicam potestatem: sed q̄ si que illes, qui habet publicam potestatem, est malefactor, ergo licet occidere scipsum.

¶ Præt. Licitum est quod aliquis sponte minus periculum subeat, vt maius periculum uitet, sicut licet scipsum est, q̄ aliquis etiam sibi ipsi amputere membra purum, vt totum corpus saluetur: sed quādoque aliquis per occisionem sibi ipsi uitat maius malum, vel mulieram uitam, vel turpitudinem alicuius peccato riego licet alicui occidere scipsum.

¶ Præt. Samson scipsum interfecit, vt habetur Iudicium 16. Qui tamen connumeratur inter sanctos, vt patet Hebr. 11. Ergo licitum est alicui occidere scipsum.

¶ Præt. Mach. 14. dñ. q̄ Razias quidam scipsum interfecit eligens nobiliter mori potius, quām subduci fieri peccatoribus, & contra natales tuos injurijs agitd nihil quod nobiliter sit & fortiter, est illicitum. ergo occidere scipsum non est illicitum.

Sed CONTRA est, quod August. dicit in 1. de ciuit. Dei. Refat ut de nomine intelligamus illud, quod dictum est. Non occides, nec alterum. ergo nec te. Nequem enim aliud quām hominem occidit, qui scipsum occidit.

RESPON. Dicendum, quod scipsum occidere, est omnino illicitum triplici ratione. Primò quidem, quia naturaliter qualibet res scipsum amat, & ad hoc pertinet, quod qualibet res naturaliter conservat se ipse, & corrumpentibus resistit quantum potest. Et ideo quod aliquis scipsum occidat, est contrainclinationem naturalem, & contra charitatem, quam quilibet debet scipsum diligere. Et ideo sibi ipsi occiso semper est peccatum mortale, vt pote contra naturalem legem, & contra charitatem existens. Secundò, quia qualibet pars id quod est, est totius. Quilibet autem homo est pars communitatis, & ita id quod est, est communitatis. Vnde in hoc, quod scipsum interficit, injuriam communitati facit, vt patet per Philos. in * s. Ethico. Terriò, quia uita est quodam donum diuinum homini attributum, & eius potestatū subiectum, qui occidit, & uiuere facit. Et

ideo qui scipsum uita priuat, in Deum peccat: sicut qui alienum seruum interficit, peccat in dominum, cuius est seruus: & sicut peccat ille, qui usurpat sibi in dictum de re sibi non commissa. Ad solum enim Deum pertinet iudicium mortis & uitæ, secundum illud Deute. 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homicidium est peccatum non solum quia contrariatur iustitia, sed etiam quia contrariatur charitati, quam habere debet aliquis ad seipsum. Et ex hac parte occiso sibi ipsi est peccatum per comparationem ad scipsum. Per comparationem autem ad communitatem, & ad Deum, habet rationem peccati etiam per oppositionem ad iustitiam.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ ille qui habet publicam potestatem, potest licite malefactorem occidere per hoc, q̄ potest de ipso iudicare. Nullus autem est iudex sibi ipsi: unde non licet habenti publicam potestatem scipsum occidere propter quodcumque peccatum: licet tamen ei se committere iudicio aliorum.

AD TERTIUM dicendum, quod homo constituit dominus sibi ipsi per liberum arbitriū: & ideo licet potest homo de scipsum disponere quantum ad ea, quae pertinent ad hanc uitam, quæ hominis libero arbitrio regitur: sed transitus de hac uitâ ad aliam feliciorem, nō subiacet libero arbitrio hominis, sed potest lati diuina. Et ideo non licet homini scipsum interficere, vt ad feliciorem transeat uitam. Similiter etiam nec ut quaslibet miseras præsentis uitæ euadat: quia ultimum malorum huius uitæ, & maxime terribile, est mors, et patet per Philos. in * s. Ethicor. Et ideo iuferre sibi mortem ad alias huius uite miseras euadandas, est maius malum astimere ad minoris mali uitiationem. Similiter etiam non licet scipsum interficere propter aliquod peccatum cotanisimū, tū quia in hoc sibi maxime nocet, quod sibi admittit necessarium prænitemptū tempus: rūm. etiam, quia malefactorum occidere non licet, nisi per iudicium publicæ potestatis. Similiter etiam non licet mulieri scipsum occidere, ne ab alio corruptatur: quia non debet in se committere crimen maximum, quod est sibi ipsi occiso, vt uiter minus crimen alienum. Nō enim est crimen mulieris per uiolentiam uiolatae, si consensu non adstis: quia non inquinatur corpus, nisi de consensu mentis, vt Lucia dixit. Constat autem minus esse peccatum fornicationem, vel adulterium, quām homicidium, & præcipue sibi ipsi, quod est grauissimum, quia sibi ipsi nocet, cui maxi mani dilectionem debet. Est etiam periculissimum, quia non restat tempus ut per poenitentiam expietur. Similiter etiam nulli licet scipsum occidere ob timorem, ne consentiat in peccatum, quia non sunt facienda mala, vt ueniant bona, velut uitentur mala, præterim minora, & minus certa. Incertum enim est, an aliquis in futurum consentiat in peccatum. Potest enim Deus hominem quacunque tentatione superueniente liberare à peccato.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut August. dicit in 1. de ciuit. Dei. Nec Samson aliter excusat, quod scipsum cum hostibus ruina domus opprefcit, nisi quod latenter spiritus sanctus hoc iusterat, qui per illum miracula faciebat. Et candem rationem assignat de quibusdam lancis feminis, quæ tempore persecutoris scipulas occiderunt, quarum memoria in ecclesiâ celebratur.

AD QVINTVM dicendum, q̄ ad fortitudinem pertinet, quod aliquis ab alio mortem pati non refugiat propter bonum uirtutis, & ut uiter peccatum. Sed quod

Secunda Secundæ S. Thomæ,

V 2 aliquis

QV ÄEST. LXIII.

aliquis sibijs si ferat mortem vt vitet mala poena-
lia, habet quidem quandam speciem fortitudinis,
proper quod quidē sc̄ipios interfecerunt, astimantes
sc̄e forter agere, de quorū numero Razias fuit.
Non tamen est vera fortitudo, sed magis quedam
mollities animi non valentis mala poenaia sustine-
re, vt pater per Philos. in 3. * Ethi. & per Aug. in 1. *
de ciuit. Dei.

L. 2. Ethic.
c. 8. om. 5.
Lib. 1. ca. 23.
circa mediu-
tem. 5.

1.3. q. 94. ar.
5 ad 2. & q.
10. 11. 8. q.
3. Et q. 7.
ar. 6. ac. 3. Et
op. u. g. 9. q.
86. Et H. br.
q. 16. 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat in aliquo casu interficere innocentem.

AD S E X T U M sic proceditur. Videtur, quod li-
ceat in aliquo casu interficere innocentem. Di-
uinus enim timor non manifestatur per peccatum,
quoniam magis timor Domini expellit peccatum,
vt dicitur Eccl. 1. sed Abraham commendatus est, q̄
timuit Dominum, quia voluit interficere filium
suum innocentem. Ergo potest aliquis innocentem
interficere sine peccato.

¶ 2 Præt. In genere peccatorum, quæ contra proximum
committuntur, tanto maius videtur aliquod
esse peccatum, quanto maius documentum infurier-
ei, in quem peccatur: sed occidio plus nocet pecca-
tori, quam innocentii, qui de miseria huius vita ad
celestem gloriam transit per mortem. cum ergo li-
ceat in aliquo casu peccatorum occidere, multo ma-
gis licet occidere innocentem, vel iustum.

¶ 3 Præt. Illud quod fit secundum ordinem iustitiae,
non est peccatum: sed quandoq; cogit aliquis secun-
dum ordinem iustitiae occidere innocentem, pura,
cum index, qui debet fm allegata iudicare, conden-
nat ad mortem eum, quem sc̄it innocentem per falsos
testes coniunctum: & similiter minister, qui ini-
stè condamnatum occidit obediens iudici. ergo ab-
que peccato potest aliquis occidere innocentem.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Exod. 23. In-
fonsit, & iustum non occides.

R E S P O N S U M. Dicendum, q̄ aliquis homo dupliceiter
considerari potest. Vno modo, fm sc̄e alio modo, p
comparationem ad aliud. Secundum se quidem co-
sideratur hominem, nullum occidere licet: quia in
quolibet etiam peccatore debemus amare naturā,
quam Deus fecit, quæ per occasionem corrumpit.
Sed sicut supra dictum est, occidio peccatoris fit li-
cita per comparationem ad bonum communem, qd
per peccatum corrumptum: vita autem iustorum est
conseruativa, & promotiva boni communis, quia
ipsi sunt principalior pars multitudinis. Et ideo nul-
lo modo licet occidere innocentem.

A D P R I M U M ergo dicendum, quod Deus ha-
bet dominium mortis, & vita. Eius enim ordinatio-
ne moriuntur & peccatores, & iusti. Et ideo ille qui
mandato Dei occidit innocentem, talis non peccat,
sicut nec Deus, cuius est executor: & ostenditur Deū
timere, eius mandatis obediens.

A D S E C U N D U M dicendum, q̄ in pensanda gra-
nitate peccati magis est considerandum id quod est
per se, q̄ id quod est per accidens. Vnde ille qui oc-
cidit iustum, grauius peccat, q̄ ille qui occidit pecca-
torem. Primo quidem, quia nocet ei, quæ prius dēt
diligere, & ita magis contra charitatem agit. Secun-
do, quia iniuriam infert ei, qui est minus dignus, &
magis contra iustitiam agit. Tertiō, quia priuat com-
munitatem maiori bono. Quartō, quia magis Deū
contemnit, fm illud Lycæ 10. Qui vos spernit, me
spernit. Quod autem iustus occidit ad gloriam per-
ducatur à Deo, per accidens se habet ad occisionē.

ARTIC. VI. ET VII.

A D T E R T U M dicendum, q̄ Iudei si fidei
innocentem esse, qui falsi testibus conti-
ber diligētiū examinare telles, vniuersitate
nem liberādi innoxium, sicut Daniel testis
hoc non potest, debet eum superiori respon-
dicandū. Si autem hoc non potest, aco-
cundum allegata sententiam ferens: quia
cit innocentem, sed illi qui cum aliena
tem. Minister autem iudicis cōdemnati-
tem, si sententia intolerabile errorum
non debet obediēre: alias excusat errorum
martyres occiderunt. Si vero non con-
fessam iniustitiam, non peccat, præcep-
to, quia ipsi non haber dictere superer-
tiam, nec ipse occidit innocentem, sed
niterum exhibet.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui occidere aliquem,
se defendendo.

AD S E P T I M U M sic procedi-
tur. Videtur, quod nulli li-
ceat occidere aliquem, se defendendo. Dicit enim August. * ad
Publicolam, de occidendo homi-
nibus. Ne aīs quisquam occi-
tur, non mihi placet consilium,
nisi forte sit miles, aur publica
functione teneatur, vt non pro se
hoc faciat, sed pro aliis acceptale
gitima potestate, si eius congrua
personæ: sed ille qui se defende-
do, occidit aliquem, ad hoc cum
occidit, ne ipse ab eo occidatur.
ergo hoc videtur esse illicitum.

¶ 2 Præt. In 1. de † Libero arbitrio
dicitur. Quomodo apud diuinā
prudentiā à peccato liberi sunt,
qui pro his rebus, quas contem-
nunt, humana cede polluti
sunt: Eas autem res dicit esse con-
temendas, quas homines inno-
mittere possunt, vt ex præmis-
sis * patet. Horum autem est uita
corporalis. ergo pro cōlēndā
uita corporali nullificrūt ei ho-
minem occidere.

¶ 3 Præt. Nicolaus Papa dicit, vt
habetur in Decretis 1. diffin. 50. *
De clericis, pro quibus consulū-
stis. s. qui se defendēdo pagani
occiderent, si postea per peniten-
tiā emendati, posſunt ad præmis-
sum statum redire, atq; ad aliō rē
ascendere, sc̄ito nos nullam occa-
ſionem dare, nec ullam tribue
licentiam eis quenlibet hominē
quilibet modo occidendi, sed ad
præcepta moralia feruanda tenen-
tur communiter clerici, & laicē
go etiam laicis nō est licitum occi-
dere aliquem, se defendendo.

¶ 4 Præt. Homiūdium est gravis
peccatum, q̄ simplex fornicatio, vel
adulterio nulli licet cōmitere

Simplex fornicatio, vel adul-
terio, vel quodcunq; aliud peccati-

A Ita eodem art. 7. dubium occurrit circa illam rationem redditam in litera. Quare non teneat homo prætermittere actum tutela propter uitæ ad evitandum occidendum alterius; quia plus tenetur hominem utræque prouidere, quam uitæ alienæ. Et eft ratio dubij: quis qui defendendo fe, suum occidit inuaforem, nō solum priuat

illam uitæ hac, sed etiam uitæ eterna, quoniam odiat illū in peccato mortali actu quo inde agreditur. Ceterum autem qd defendendo seipsum, alium occidere, vt propriam uitam conseruet.

B **S**i pret. Si arbor est mala, & fructus, vt habet Matth. 7. Sed ipsa defensio sui uidetur esse illicita, secundum illud Roma. 12. Non vos defendentes charissimi, ergo & occidisse hominis exinde procedens est illicita.

SED CONTRA est, qd Exod. 22. dicitur: Si effringes fur domum, siue fuddodis inuenitus fuerit, & accepto uulnere mortuus fuerit, percussor nō erit reus sanguinis: sed multo magis licitus est defendere propriâ uitâ, quam propriâ domum. ergo etiam si aliquis occidat aliquem pro defensione uitæ sua, non erit reus homicidii.

RESPON. Dicendum, qd nihil prohibet unius actus esse duos effectus, quorum alter solum sit in intentione, alijs uero sit præter intentionem. Morales autem actus recipiunt speciem secundum id, quod intenditur: nō autem ab eo quod est præter intentionem, cum sit per accidens, vt ex supradictis * patet. Ex actu ergo aliqui seipsū defendentis duplex effectus lequi potest. Vnus quidem conseruatio propria uitæ, alijs autem occidio inuidentis. Actus ergo huiusmodi in qd. arti. 5. ad dictum est. Contra item, qd hic nō effectus talis quoniam est in nullo est necessarius, sed inique voluntatis articulo cōfusus. Quia iugis defensor inuincibiliter cura prouidens salutem propriæ uitæ nec teneat corporali, aut spirituali inuafori, conseqvens est cum ordinata dilectione charitatis, amet magis salutem spiritualm proximam, quam uitam propriam. & tamen hunc actum uitæ non prætermittat cum consequente danno utriusque uitæ alienæ: quia ad hunc effectum non teneat, nisi in catu, quia non est sibi commissa cura de illo, sed de corpore proprio. Et sic ratio, qd super cura fuit corporalis uitæ fundatur, fiat folsa & tanq; plus, quanto fatis a remors, hoc est: per accidentem, effectus ille defensionis. Potest enim in instanti pantere, & et alterius ordinis effectibus corporalibus, qui etiam per accidentem sunt a defensione illa.

En irodem artic. 7. in materia 2. argumenti dubium occurrit, An defendendo res, licet occidere. Et eft ratio dubii: nam quia homo tenetur plus proutlittere alienæ uitæ, quam propriæ rebus: tenetur pater ex eo, qd qui paret, & non pacit fame morentem, homini cida est, tum quia Exod. 22. dicitur: quod diuinitus furem etiam infringenter dominum, si quis occiderit, reus erit homicidii. In oppositū est & cuiuslibet juris, & multorum authoritas doctorum, defendere res, recuperabiles vel irre recuperabiles. Et qd quando accidit quod inuafor auferre inuitus res meas, si ego possum res deueniens auferrem, recuperare per uiam iudicis, nō possum res defendendo res, occidere raptorem. Si autem non possem per uia mea, jacte occidere. Nec alia afferunt ratio, nisi quia defensio reru-

est licita. Et ius hoc concedit, vt in I. furem, si ad legem Corneliani de fca. Alii dicunt: quod licet impune occid. re salvando res, quantum ad forum ciuilis, sed in foro conscientie non licet. Et afferunt ad hoc capitulum, Interfecisti extra de homicidio. Misi autem aliter occurrit ex principiis habitis dicendum,

quod quando quis non pot. it aliter res suas defendere, quin sequatur ex defensione occidio inuaforis, licet potest defendere occidere illum. Et eft ratio illa eadem, quia asperguntur in litera, quia, t. plus tenetaratus curam habere rerum suarum, quia sunt administrula uitæ sue, & uirtutis, atque felicitatis, quia alienæ uitæ. Quid probarit, quia cuiuslibet imminentia cura rerum suarum in ordine precipue ad uitam non autem cura alienæ uitæ, nisi in causa necessitatibus. Constat autem, quod plus tenetur quis prouideant habere eorum, Art. 2. & 3.

Contra istud, qd nihil prohibet unius actus esse duplex effectus, quorum alter solum sit in intentione, alijs uero sit præter intentionem. Morales autem actus recipiunt speciem secundum id, quod intenditur: nō autem ab eo quod est præter intentionem, cum sit per accidens, vt ex supradictis in art. 8. qd. 35. quod felicitate non tenetur homo in speciali singulis proximis diligere ex charitate: neque secundum actum interiorem, neque lecundum actus exteriores. Si igitur non teneat diligere in particula in iudiciorum, nulla mihi cura est de illius uitæ cōmisa. De administris autem utræ propriæ, & uitæ imminentia cura habere. Qd simus autem extra causam necessitatibus ex eo pater, quod inu-

In art. 2. huius quest.

for seipsum sponte in tali casu ponit inferendo talis inuariam proximo, quam ille non potest eundre, nisi occido. In articulo ergo iniquitate voluntatis & mortis seipsum ponit, vt inuariet alteri. Signum autem quod hæc sit authoris intentio, habetur ex hoc, qd Aug. in 1. de libe. arb. authoritas loquitur non solum de uitæ corporali, sed de alijs, quia inuitu perdere possimus. Et in speciali ibi quidem de libertate, sed pudicitia loquitur: postmodum uero in pœnitione eiusdem primi libri sub eodem ordine. s. eorum que in uitu perdere possimus: ponti honores, & dñitias. Vnde cū in hac reponitione author glossat illam inuieralem. I. Pro his rebus, quas contempi oportet, insinuat quod eadem est de omnibus huiusmodi ratio, ita quod & Augustini sententia ibidem saltatur de his, qui in enduit occidere pro falsoandis rebus &c. & praesens doctrina saltatur de his, qui non intendunt occidere, sed falsoare res, & occidere fe haber consequenter, & per accidentem.

Ad primam igitur obiectiōem dicunt, quod cum maiore dilectione proximi, quam rerum, fiat quod possum actum huiusmodi tutelæ exercere, quoniam illa maior dilectio proximi non oportet quod sit, nisi in communione extra catum: hec autem tutela prouenta ex cura particulari. Et sicut stat me plus diligere salutem animi proximi, quam salutem meam corporalem, & tamen de proximi salute nunquam cogitare, illam nunquam in speciali amare, de corporali autem vita cogitare, & in particulari diligere illa propter inuictam mihi illius curam, non illius sit stat quod plus diligere uitam proximi, quam res meas, & tamen de illa nunquam curam in speciali nisi in casu iste autem me sollicitet eadem ratione, quia scilicet iustitiae in ordine ad vitam, & virtutem cura mihi imminet,

Secunda Secunda S. Thomæ.

V 3 illius

QVÆST. LXIII.

Illus non. Falsum ergo assumitur, q̄ teneat plus prouidere aliena vita, quam curata habere rerum mearum, vt administrare sunt vita, & iuritus quās teneat plus diligere alienam vitam, quam vitas meas; fed vt declaratum est, mons diligendi, feliciter in communi, vel speciali, & cura mihi imminens, vel non imminens, omnia solvant.

¶ Ad secundam obiectione dicendum, quod irregularitas consequitur a illa verba ad pracepta iudicaria, ipsa tamen in foro iudicari intelligentia sunt, in quo non discernitur, an deinceps intendit occidere, pro falso, & ex consequenti sequitur occidio. Sermo autem noster est in foro conscientia, vbi intentio discernitur, & iudicatur. Ruris lex illa absolute loquitur, & non in causa, in quo non potest altera vim vi repellere: nos autem in solo hoc cau loquimur. Vnde non excludamus quan-

Glos. inter-
linearis lib.

4. dist. 25. q.
2. art. 2. q. 2.
ad 3.

post factum experientia prudentiores facti faceremus; & quid non experiri fecerimus. Neque enim exacta diligentia exquiritur, qualis a summa prudenter emanare ponunt, sed quae a communice prudentibus emanare conatur in huiusmodi negotiis. Et hoc capite, utrum possint facerentes religiosi, tenuendo infra-

Amissis, ossa etiam in finem una volvere in leto, si quietius iaceant, & reliqua servata exhibere cum memoria que in humero confusa est. Non operari scrupulam inde capere, si mors forte ex hoc acceleratur. Quicquid enim licitum est consentire in hoc operi, licetum est faceretur. Nec ullus est irregularitas timor in populo, ubi nulla est culpa negligentia, per ita reminiscere faceret conseruum, si sit clericum. In equilibrio autem periculi, hac operari. Verbi gratia. Tenere infantes nescium in leto, opus est statim periculum oppresio-ris offensio-, & proprie-tes debitis circumstantis honestes, opus est illicitum. Et quia est contra curam mortis (dormientes quippe non sumus nostrorum moriorum dominii) mortale peccatum est. Si autem honestatur circumstantis, para, outa letis extensis, & non habent prope se, & numerus convenienter temperante in eodem loco & situ, quo se incepido posuit, & implacabiles infants hoc exigat, excusari uideat, quia non est rationale his concurrentibus, periculum timere. Propter quod in cap. Consulisti. 2. q. 5. non omnino precipit parentibus, ne pueros teneant in lecto, sed admodum, & protegendi dicuntur, ne negligenti proueniente mors subsequatur. Et simile est in aliis actibus licitus periculus, ut fuit causa domorum, iactus lapidum &c. In omnibus enim his tanto maiori opus est consilii & sollicitudine, quanto periculum proprius timetur. Quando uero datur opera rei illicitae, in litera dicta de committente uidetur confessum, quod imputatur ei homicidium ex illius opere conueniens; nec oportet hic aliam appetere primum conditionem. Igo autem non intelligo indistincte doctrinam hanc, quoniam didici, quod actus materialiter mortalis, quando non est voluntarius, nisi inducit, & in causa iudicandus est secundum illam causam, & per hoc effusionem humani feminis ex maximo actu, posse esse folium peccatum veniale, definitum est, quando scilicet in causa folium fuit peccatum veniale, ut pater ex pollutione nocturna ex ueniali delacione in die habita conuenienter. Sequendo igitur principia habita de non voluntario, distinguendum est de imputatione ad poenam, vel ad culpam: & de culpam, mortalium, vel uenialium. Et quod ad poenam irregularis indistincte intelligi, quando dat opera rei illicitae, imputatur ei homicidium conueniens ex suo opere ad poenam irregularis. Quod ad culpam uero, cum distinctione intellego, quod quando dat opera rei illicitae, venialiter tamen, si est diligens ad causam lequelam periculi, sicut de opera rei illicitae dicum est, non est rei homicidii nisi in sua causa, quod nihil aliud est, quam illius rei illicitae uenialis, & probatur hoc ex ratione voluntarii iurisdictio. Vnde si religioso aliqui ex his, quibus illico prohibetur equitare, accidisse calus, in cap. Dilectus, vel in cap. Significatis, extra, de homicidio, liget dare opera rei illicitae, non equitando fine licet & necessitate, ac per hoc iudicatus suus irregulans, non plus peccasset propter homicidium subsecutus, quam in non sufficie subiectum, qm folius equitatiois reus esset. Ex confirmatorie auctoritate Augustini dicentis, quod Lex non quantum ille incetus, sed quantum ebrietas precedens meruit, in culpa suuonum dissimile autem est de aliis iudicium. Et ex hoc

patet, quod etiam quando dat operam rei illicitae mortaliter, adhuc tamen omnem diligentiam ne mors sequatur, licet sit reus homicidij propter eandem rationem, quia f. voluntarium indirecione in sola causa contra voluntatem & diligenciam adhibitum, non nisi in causa culpatur. Vnde si, ebrietas Loti fuit peccatum mortale, non propterea arguendus est ininceps. Hec autem dico, quod actus peccati mortalis non est de generi suo via ad mortem. Percutientem, n. aliquem, quamvis non sit occidere, non exculpo ab homicidio, quia percussio via est ad mortem. Sed clericum mortaliter venatione vacante ab homicidij culpa exculpare, qd scilicet adhibita est omnis diligentia, ne cuiquam noceret venatio. Est igitur casuale homicide semper imputandum danti, operari rei illicitae, ut communiter dicuntur; sed disformiter, quia quod ad poenam irregularitatis, & culpan aliquam femper, sed non semper quod ad culpam mortalem, nec etiam femper, contra culpam mortalem istius speciei, homicidij. Et quia hinc doctrinæ omnia consonant, amplectenda procul dubio est.

Tu in responsive ad tertium in eodem, aduerte quod percussio prægnata ab eo intentione occidendi, ppter duplum cōtingere. Primo, vt sit talis, qua de genere suo nata est inducere abortum vel laddendo corporaliter, vel incuendo timorem maliciebus, quae sunt coeteri timidi, & huicmodi; & si sit sequitur homicidium, non inter casualem, sed voluntariam computandam vi, qm in proportionate erit, actus ipse officio fieri, talis actus in pluribus natura est facere abnormis casuale autem est ut in paucioribus, & hoc dico qm scienter grauidam sic percurrit. Nam qui ex ignorantia vicii hi grauidi, & gravis percureret, casuale incurreret homicide propter abortum, etiam si ignorantia laborare culpabilis. Nam licet non excusat a culpa homicide, excludatur tamen a modo homicidij, quia non est per se uoluntaria ab eo, qui si faceret materia conditionem, in quam agit, non ageret in illam; & de similitudine idem est iudicium. Si autem percussio fiat aliquals, quamvis indifferet, ioco, vel ferio, vel timor leuis incurrat imprudenter, casuale est homicide, quod ex dispositione singulari mulieris potius prouenient patientis, quam ex actione inferius agentis.

In responsive ad tertium, ubi de canonum pœna agitur, aduerte, quia tam anchor, qd alij in Decretis dicitur, pater in introductio, non capituli, Clerico, distinguunt homicide voluntarium a casualem, non pp hoc, quia illud est voluntum, & hoc non voluntum, &c. sed pp hoc, qd illud est voluntum per se, hoc autem aut nullo modo, aut in causa non, & indirecione hec voluntaria pater ex hoc, qd de homicide casuale distinguitur, distinguunt de dante operari rei illicitae, vel illicite. Tota igitur coordinatio horum homicidiorum lib. casualem homicide comprehendit, & hoc quantu ad culpam, pater aut nihil refert, dummodo homicide in ueritate quis sit. Quantum tñ ad authoritatem dispendandi in irregularitate, multum refert, quia privilegiis, quibus conceplum est dispendare cum irregularibus, nisi sit ei homicide voluntario contracta irregularitas, possunt dispendare cum irregularibus propter homicide, casuale, quamvis culpabile sine dando operari rei illicitae, sine debita adhibita diligentia, sine dando operari rei illicitae.

Super Questionis sextagesimaquinta articulum primum.

In q. 6. art. 1. dubium occurrit, quid nomine membri in materia mutilationis intelligatur. Et est ratio dubii, quia quidam uolum quod membrum prospicit membrum principale, quod haber officium, ut pes ad ambulandum, &c. Et ex hoc inferunt, quod digitus non est membrum.

Secunda Secundus S. Thomæ.

V 4 In